

Відблиски Думки

Том перший

ВЕЛИЧНІСТЬ,
ДОРІЧНІСТЬ,
КРАСНОМОВНІСТЬ .

Редагує й передносить літературний гурток «Думка».
20, rue Baudin — Paris IX.

ПАРИЖ
Студень 1928.

Cogito ergo sum.
Я, думаючи, існую.

Декарт.

... Життя
без просвіту думки
— темрява й смерть ...

Давид Теній.

Істотність души
— думка.

Арістотель.

ОБСЯГ.

Ів. Карбовський — Відблиски думки	3
Т. Якимчук — Думка	4
Давид Теній — Про думку	6
Ів. Карбовський — Над тінею Тараса	10
» — Я здибав ідну	14
» — Пізно	15
Давид Теній — Містець (нарис)	16
(Кліше)	18
» — Серце (абрис)	19
Т. Якимчук — В незмірності простору	22
С. Ярославенко — Українське малярство	46

Іван Карбовський.

ВІДБЛИСКИ ДУМКИ.

В хвилях грішного життя
Рідна думка Вас витає;
Нам готує забуття —
В Україні вже світає.

Красна мрія віродилась,
Добру новину принесла,
Вічним сонцем освітілась
І для творчости воскресла.

В серцях юнацьких молодіх
Перлину красну доглядайте,
Готуйте втіху для старіх:
Любити рідний Край навчайте!

Коли посіяли зерно,
Сухе поле поливайте,
Нехай достигне в нас воно —
Для насіння вибирайте.

Меч та спис чужої долі —
Голос вигнанця в неволі,
Веселість радість чумака,
Побідна пісня козака.

Привіт співочої весни,
Співають горані лани,
Скрипаль музичної країни,
Кохання рідної України.

Проміння гіркого страждання,
 Святої Думки поривання,
 Живий нам голос для навчання,
 «Відблиски Думки» для кохання.

Т. Якимчук.

ДУМКА.

Думка перше всіх родилась
 І в подобу людську, здавна,
 Втілилась, як повноправна.
 Нам служити підрадилась
 Ця шептуня світознавна.

Їїні нас вона тримає
 На своїх могутніх віжках;
 Перша в серці право має;
 Всіх наскрізь вона проймає
 При пошані й при посмішках.

В добрих чинах і в марнотах
 Думка своїть вільні впливи.
 В ясних мріях, і в турботах,
 І при смутках, і в скорботах
 Думка вносить певні впливи.

Скрізь вона таємно ходить,
 Кожний шлях передрішає,
 Кожним чином верховодить;
 Де сприяє, — де нашкодить;
 Смутить, гнобить, полішає.

Думка вічно в нас присутна; —
 Про невдачу нам говорить,

На чутях серців нишпорить...
 Це в нас вільниця незбутна,
 Котра всіх до чину спорить.

Всі ми в Думки на послугах,
 Мов-би дїтваки й шубравці;
 При значніх її потугах
 Ми для неї виконавці,
 Зури, навіть жертводавці . . ,

Наші буйні таємниці
 Думка в далечінь заносить;
 Тут радіє, там голосить;
 Мов на стрілах блискавиці
 С краю в край нас переносить . . ,

Думка, с творчістю зеднавшись,
 Плекає в душі воління;
 Потім, плеканню віддавшись,
 Нам вислонює проміння,
 Сипле радощів нетління . . ,

Хто за творчість ухопився,
 Той покинув пересічність; —
 Мов нектару десь напився,
 Та вже й думкою зробився:
 Скрізь таврує недорічність . . .

Я ще й глибочінь порушу:
 В думці світова спромога . . .
 Сам признатися ще мушу:
 Думка лле надїю в душу . . .
 Думка, це відслона Бога ! ,

Давид Геній.

ПРО ДУМКУ.

Славетний німецький філософ Артур Шопенгауер сказав, що світло найясніший брілліант у короні краси всесвіту... А я би від себе додав: світло й думка... бо без думки й при світлі буває темрява в душі людини...

...Життя без просвіту думки — темрява й смерть...

***

Я ніяк не вьявляю собі людської голови без думки... Голова створена для того, щоб у ній панувала думка, так як ноги щоб ходити, руки — працювати... Голова-ж, в котрій нема думки, все їдно, що бандура без струнів, тіло без духа, всесвіт без сйива сонця.

***

Монблани й Єверсти нагорнутих дорогоцінностей, для мене, менше коштовні як залеглості думки в людській голові.

***

Вогнем і мечем, деспоти, тірани й душегуби невинного людства гнобили й підневолювали собі кволі народи землі... Я ні за що — не з ними. Єдиний меч мій — думка й єдиний вогонь, котрим я хотів-би палити людські серця це — слово вічної правди...

***

Треба битися, навіть завзято битися та завойовувати тільки царство думки, бо вона з льохів, з печерів, з нетрів життя веде, підносить на чудових крилах на верхівья духа... Як би нині, зараз, в цей мент — після пережитого мною тяжкого поранення й пролитя моєї крові в час великої війни (за які мрії та ідеали?) та в час українського відрозеня (тут вже були тоді для мене мрії). — Як би тепер я й згодився стати воякою, борцем, то лишень борцем світлої думки щоби битися й боротися за дійсні підвалини людства й розкидати, руйнувати Меци, Льежі, Вердени й Перемишлі людської темряви, жаху й злодійства нашого часу...

***

Подлість, жорстокість і душогубство завжди носить на своєму чолі корону зі самоцвітно-найдорожчого каміння... Думку ж і Правду завжди вквітчують короною-вінком з колючих, сухих тернів... Але ці терни ясніші, дорощі для серців людей ніж брілланти й рубіни на коронах представників подлости й душегубства...

***

Слово й думка в людині — найбільше космічне чудо Творця... й нема чудів, крім чудів творимих словом і думкою...

***

Думка дужча над усяку гиншу силу на землі. Це вельми гарна, чарівнича сила... Гарна, бо від Вищого походить вона. Славетна — бо нею всесвіт створився... Думкою-ж бо висловлено: «Най засяє світло!». Отже думка — світло й світло це яскравіше блискавиці, ясніше сонця, краще барвів небесної веселки...

Так, думка дужча над усяку гиншу силу на землі!..

Думка дужча за дінаніт і за мілніт і за всі другі вибухові властивості, винайдяні людиною. Чого не можливо зруйнувати й розкидати дінанітом, те вмить нищится думкою...

Ще більше: думка це — щось непорівнююче... Думкою можна лікувати, думкою можна ратувати, думкою можна навертати до життя, бо думка — в о с к р е с і н н я !.. Колиб спитав мене Творець: — сине людский, чим бажаїш ти щоб я обдарував тебе, тут на землі?.. Всевисшний! — відповів би я — обдаруйте мене світлом — думкою, бо це світло яскравіше блискавиці, ясніше сонця, краще барвів небесної веселки...

Думкою бажаю бути для того я, щоб ласково обгортати, наповняти, опромінювати пораняні голові людські та полекшувати їхні великі страждання на шляху земного життя...

***

Недавно читав я новітню біографію Наполеона... Ось бачу його під Аустерліцем. Наполеон дивиться на героїчне чоло ідного пораняного офіцера й каже: — « *Voilà une belle mort !* » (ось де гарна смерть!).

Умерти, загинути, терпіти великі страждання й муки за ліпше, за світле, за вічне... Це — гарно, героїчно, змістовно, чудово!.. Але гарна смерть ніяк не на фізичній війні, де людина калічить і вбиває другу таку ж саму людину задля земної вигоди... свої або когось другого. Героїчна гарна смерть лишень в тюрмі, в холодніх льохах, в пашах звірів на аренах цирків, колізеїв, на хрестах, на тортах, на ватрищах,*) за келихом отрути, від побиття каміннями темного підбуряного натовпу... За що?.. За мрії, за переконання, за безмежну любов до всіх, за величне *credo* за справедливість, за царство думки... Лишень така смерть гідна воскресіння?!.

Другий випадок. Той же самий Наполеон через 5-6 років після Аустерліца обіжжає Бородинське поле боротьби, де лежало більше як 50 тисячів забитих, поранених, зкрівавляних во-яків його й ворожих, каже: «*Les champs de bataille a été Superbe*» (поле боротьби було величне)...

... Не те поле війни, боротьби величне де лежать десятки або сотки тисячів (як це було в останню війну), невиних побитих, заколотих, пораняних, нещасних людей такими-ж людьми... а величне те поле де лежить забита, поборяна, заколота, огидлива, страшна людска темрява, могутною силою світлої думки...

***

... Так як для сонця, щоб змалювати його нема фабрів, так для окреслення думки бракує слова...

Містечтво всіх віків і народів ще не висловило повної влади — сили й могутности думки на землі...

Орфей, Бетховен, Шопен, Вагнер і Моцарт не заграли мелодійним віхрем і акордами струнів ще остаточного Славеня думці...

Ємпедокл і Демокріт, Пітагор і Ксенофан, Аристотель, Платон і Плотін, Кант, Декарт і Бергсон (не дивлячись на велику ерудіцію своєю) не виявили повної глибокої, історичної величі думки...

---

*) ватрище — кострище

***

Великі маги, йоги, мудреці й астрологи (читачі неба зорознавці) стародавніх хинів, Гіндусів, Персіянів, Асіро-Халдеїв, Бабілону, Єгипту й Картагени все таки не володіли остаточним виливом думки...

Фідіяс, Мікель-Анжело-Буанароті, Канова й Роден не вислонили цілої міці думки...

Гомер і Піндар, Софокл, Есхіл і Євріпід, Ювенал і Тацит, Петрарка й Данте, Шекспір і Байрон, Флобер і Виктор Гюго, Пушкін, Достоевський і Толстой, Гете й Ібсен, Шевченко й Рабіндранат Тагор дали або показали лишень малопомітну порошинку космічної думки силою слова свого, — а слова ж їх були великі та впливові...

Рубенс, Леонардо-да-Вінчі, Рембранд, Тиціан, Кореджіо й Рафаель не блиснули яскравим полумням фарбів своїх, щоб змалювати красу думки на землі...

Ще не можу змовчати й не сказати, що думка це — найдорожчий скарб нашого земного кола... Зберіт до ідної купи всі ворохи золота в підвалах і льохах Креза, Камбіза, Рамзеса II, Вандербільда, Форда, Левенштейна, Моргана й Рокфелера й ви ввижатиметесь нікчемним банкрутом і не купите навіть унція могутности й сили думки...

Бо, — бо думка не оцінюється золотом... Це — аксіома...

***

Існує лишень єдина корона, котру тепер не соромно носити всякій людині на свому холі, це — корона виблискуючої думки.

***

Коли 30 віків тому назад, в темну дикунську добу в того далекого предка Скифа-Рокса зьявлялося на світ немовлятко й то був хлопчик — батько передносив йому гострого меча й казав: «— на, сину мій! Тільки тим будеш володіти на світі, що здобудеш собі цим мечем»... А коли б нині в моїй родині зьявився на світ син мій я підійшов би до нього з думкою й сказав би йому: «— тільки те будеш мати, що заволодієш силою слова свого, думки своєї... лишень тоді сусіди твої визнають тебе, твій нарід і твій край, коли ти будеш володіти й гарно виблискувати не мечем, а проміннями своєї думки... Часи ви-

блискування мечем минають, настають часи виблиску людської думки й лишень той буде побідником, хто володітиме талісманом думки...

Той, хто бив або б'є мечем того вважають тираном, чорним злочинцем, його бояться, але не люблять, ненавидять, палають злобою й при першій можливості роздерають його на шматки.

Той же, хто бив або б'є думкою — звется світлим думкаром, добрим генієм, він страждає за людство, виправляє його, вдосконалює...

Народ шанує й любить його...

***

Гете вмираючи кричав: «— Світла, світла більше!» А я ще живу й тому мушу закликати вас: — думки, думки більше й тоді засвітить вам світло...

Коли впізнаєте ви красу й силу думки над собою ви нічого вже більше не багатимете на землі...

Париж, Студень 1928 р.

Іван Карбовський.

НАД ТІНЕЮ ТАРАСА.

Вітер в селі неначе
Рвется кудись і плаче,
А там місяць височенько
Світить в хаті далеченько

Сердитий піля хати нагинає
Самотнесеньку зелену сосну,
Холод в хаті підіймає,
Слабу, хвору Катерину.

Спить село багате,
Неначе не знає горя,
А снігом замело святе,
Як на берігах моря.

Місяць в хату заглядає,
Промінь світла посилає;
Батько в хаті хвору доглядає,
Мати сина тут чикає.

В чужій далекій тюрмі,
Визволювача нарід вік чикав,
Довго всі були в ярмі,
В стражданнях край мовчав.

Пронеслись хмари чорні,
Вітер затихав у селі,
Прийми пісні свої сумні,
Це дар Тобі, Співець землі

В ночі Катерині син приснився,
На ранок в хаті народився,
Поет великий — наш Тарас.
Раненько в хаті в Моринцях

Вогонь світився.
Спало все навкола,
Моливсь їден в сльозах,
А в тяжких болях і гріхах,
Кобзарь безсмертний народився.

Минула ніч...
Як убита спала мати,
А батько сльози витирав,
Україна знає, хто з теї хати
Кайдани тяжкі нам порвав.

Прокинулась ненька мати,
Чи ще хотілось їй поспати,
Коли почула Божій клич?
Хотіла пісню проспівати.

Сонце за гаєм далеко сходило,
Замерзлі вікна сріблом приздобило,

Йі крапля за краплею, тече та тече . . .
О, Боже, як було тобі боляче!

Місяць в широкому просторі,
Ледві, ледві виглядав —
Вставало в холодній гоборі,
А півень довго пісню співав.

Минула година. Світило високо,
В блакиті рожеве, ясне;
Зірка вставала далеко,
Освітила зілля гидке.

Змосковщані володіють землею,
Під ними живуть крепаки;
Москва мерщій віддасть усе Бею,
Аби не були свої земляки.

Єнгельгарт до світу катує людей,
Зі сусідних селів приносять дари,
В рабстві, в хворобі вмирають батьки,
Ключи від Христа дають селянам жиди.

Скалка дотліває в ночі.
Дід розповідає про давнє минуле,
Всім синам старе невідоме, не чуле,
Сльози боляче витирає:
«Це було колись то в Січі».

Зітхає Григорів синок,
Блище й блище сідає,
Рвется кудись-то його матузок,
Скінчити просить, благає.

Усміхнется, заплаче дитя,
За долю й щастя в краї
Віддається кохане житя . . .
Є хрест в зеленому гаї.

За хатою верба росте висока,
Клуною ховає, гойдає діток
Пісню річка захопить глибока,
Затопить ворожий садок.

Катерина не довго зі сином жила,
Сирітку-дитину, недоля взяла
В домовину праця забрала тяжка,
Така доля селянська важка.

Важку приносить цеглину,
Під дерев'яним хрестом розіб'є,
Приходить поливати могилу,
Вільну хвелину тут віддає.

Хмара тепленько вмие,
В серці молитва затліє,
Голість — сонце погріє,
Божість — травонька накриє.

Вдруге одружився зі вдовою,
Тяжко було жити з дитвою,
Тоді кохані малі,
Росли, мов, бур'яни.

Тарас сумував, ріс під вербою,
Лишився на віки круглим сиротою.
Хрест новий білїє за селом,
До нього доріжка степом.

Біліє там далеко торбина,
Несе бідна маленька дитина,
Нестямно на межу сідає:
Псалтирю тихенько читає.

Ніч застане в дорозі,
Пригорнуть, захистять кущі,
Шумить однаково в лузі —
Вічно сняться мертві хрущі . . .

Минули часи,
Дитина чабан
В полі, як пан,
Малює вівці свої. —

Іван Карбовський.

Я ЗДИБАВ ІДНУ.

В житю здибав я їдну,
Яку забути не можу;
Пригадала мені чужину
Ї забути не можу. —

Вічно житя в стражданнях,
Хвेलини щасливої нема,
Ще ті святі жадання,
Забрала від мене вона.

Вікно відченню, зірки меї не бачу,
Все погасло для мене давно,
А вечир настане, як дитина заплачу,
Бо все погасло на віки давно.

Вітер легенький освіжить мене,
Сльози висущить, мене приголубить.

Оплаканно всі сподівання,
Шептання не чуто мені,
Зруйнованно в серці жадання
Погасли всі зори ясні.

Ніби по літі думи пропали,
Камінь тисне, душу розірве,
Може всі долю таку мали,
Дозвольте ще жити годину,
Бо все незабаром замре.

О, де ті милі розмови,
 Де вони зникли від мене,
 Може заплачу, скажу все Адові,
 Тоді й болюче страждання мине.

Голос той чую сварливий, болючий,
 Кров все кіпить, а серце болить,
 Подівся десь голос плакучий,
 А кров все кипить, серце болить.

Іван Карбовський.

ПІЗНО...

Я в вечирі пізно вертався до дому,
 Ішов, прислухався до сумного тону,
 Були то відгуки далекого грому.

А вітер тепленький гнитив мою душу,
 Ішов, спотикався, в дорозі блукав,
 Тоді вже я знав, кого вірно кохав.

Там лісом без зірки, зеленим, таємним
 Самотний розмовляв я з сиротою,
 Ні сумної людини, ні веселої дитини,
 Оплакав хвилини — минули години.

Гилля гойдалось, вгорі шелестіло,
 Колись-то кохалось, тепер пригадало,
 Пісню чарівну зеленого раю,
 Пісню останню плакучого гаю.

Давид Теній.

МІСТЕЦЬ.

(Нарис)

Посланцям Духа, Правди передвістникам і борцям за перемогу й панування її серед жорстокости землі . . .

Коли палаючий, світлий, провідний смолоскіп людскости гасить чорними злочинцями Духа, Правди, Добра . . .

Коли життя покривається жахливою ніччю людських відносин меж собою . . .

Коли нівечатся чудові клейноди краси, етики, людскости . . .

І всевладно панує темрява, скорбота, зненависть меж людями: — дітьми землі . . .

І різні оргії безсоромности справляють урочистість перемоги . . .

І бенкетує жорстокість, безглуздя, брехня, сваволя нахрапно-нахабних марюків у подобі людській . . . а все ліпше, краще, ясне, добре, чисте замерло, притихло, притлумляно й мовчить . . .

Не гадайте, що так буде завсіди ! . .

В таку еру суму, в час найбільшого страхіття Вищим Розумом, всесвітним Спорудником, Житядавцем, Богом . . . на землю посилаються пророки, передвістники правди, добрі генії, світлі борці людської думки, великі мрійники . . . непереможним зусиллям котріх знов запалюється яскравим полумням погашаний смолоскіп людскости і на землі — на нашій планеті — проганяючи темряву й жах сяє світло, настає радість, лунають акорди щасливого, людяного життя . . .

***

Мистець — людина духа, краси, правди, шукання . . .

Серце його — серце палке, рвійне, любляче, безкрає, чутке . . .

Душа його — душа жадаюча, глибока, прагнуча й ніколи нічим земним, мізерним, пустим невдоволяна . . .

Завжди й скрізь справжньому мистцеві вбачається нове, гарне, вільне, опроміяне, змістовне життя людей . . .

В кожному хвেলіну, в кожному бій свого серця містець прагне великого, героїчного, прегарного... Завсіди бажає він ліпшого, розшукує доброго, правдивого...

Але-ж неможливо знайти цього всього серед кагалу, тлуму, юрби, котра з чудового чарівного рай-життя зробила базар, торг, хлів, де все дійсно цінне долче, гандлює ним і вимінює на гроши — паскуду...

І містець, пророк, геній, світлий, думкар, цей великий мрійник натхнений реченням Духа-Бога, з призи́рством, з огидою відчаха́ються від такого житя-бруду. Він творить і показує як взірець справжнього житя — яке повинно бути на землі — величні подоби, незабутні постаті й ними говорить до кагалу, до тлуму, до зіпсованої-подлої юрби: дивиться люди, так повинно провадитися житя ваше на землі, так ви мусите жити, а не так як ви живе...

В створяні постаті свої містець вдихає духа свого, вкладає всю душу свою, серце, розум, почування та запалює яскравим гаслом вселюдського поступу: вперед і далі — далі та вище!..

І поки сяє над світом чарівне сонце, тліє житя в людях, ворухиться сумління в них у грудях справжній містець завжди буде будити в людині людину, зворушувати, хвилювати, підносити й нагадувати їй про вище й ліпше, хоч би й як низько не впала людина на шляху свого земного житя...

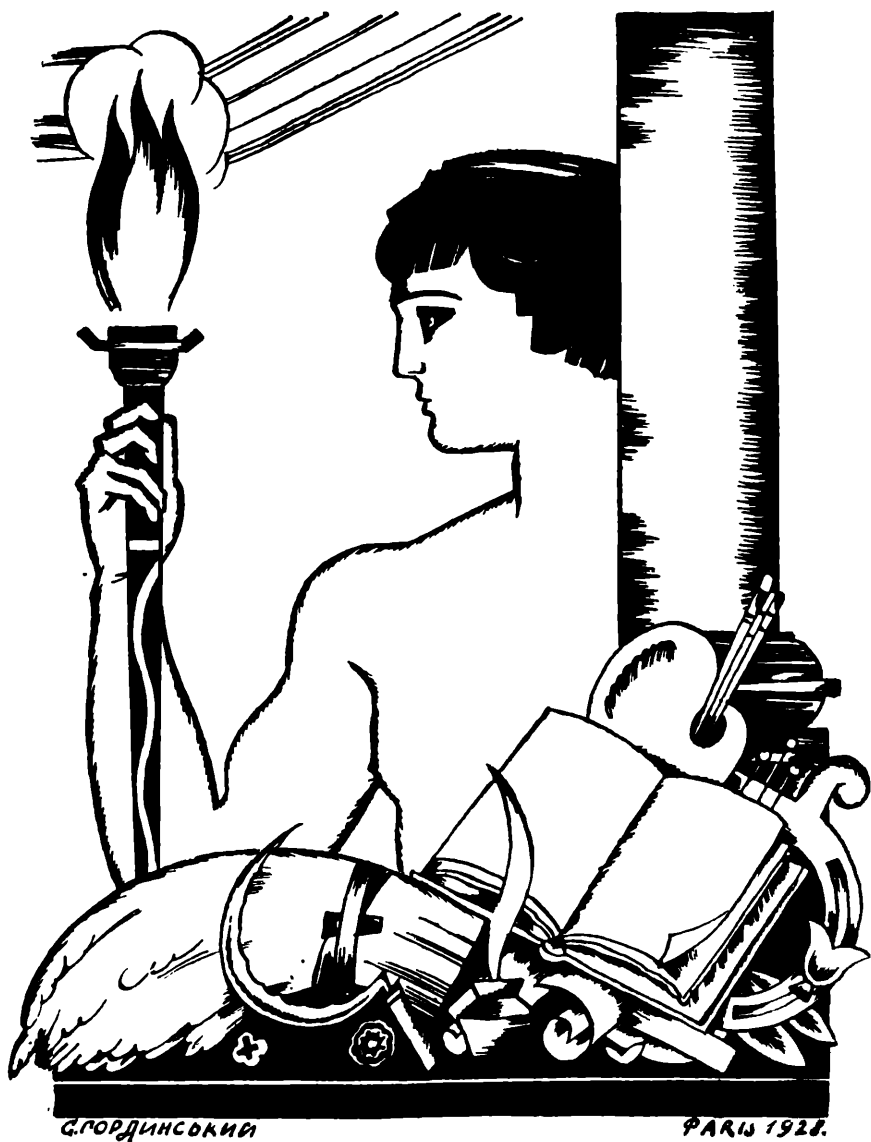
Проплине багато років. Протупає чимало віків... Промайне безліч часу... Давно вже бездушний та німий, силою фізичного закону повернутий в порошок, но духом нетлінний містець в різні ери буде відроджувати, воскресати, поновляти творчістю те, до чого колись простував, що створив, передав словом, пензлем, різцем, акордами струнів...

І коротеньке житя його тут, на землі фізіологічно безсиле, мізерне, але перемогою невмерущого Слова-Духа, творчости стане могутним, титаничним, незабутним, славним серед майбутніх поколінь всіх віків і народів землі...

Так, незабутним, славним, любячим, пануючим!..

...

Палай, гори, твори містець! Перероджуй, поновляй, підіймай людей. Словом-громом, Думкою-блискавицею нетільки освітлюй але й розбивай, запалюй холодні, зкам'янілі душі,

С. ГОРДИНСКИЙ

PARIS 1928.

серця... Буди байдужниз, нечуліх, сплячіх... Розтулюй вочи сліпіх, поверни їх до сонця, розкажи й покажи яке воно вельми гарне... Зверни їх увагу на величність краси природи, краси високого неба, цілого космоса й навчи їх любити все це...

Пригадай людям, ще раз, чудові слова чудової людини що:
«— краса ратує світ»...

Париж
4—12 Липня 1927.

Давид Теній.

СЕРЦЕ. (А б р и с)

Для тих, котрі в грудях своїх не-
лике, людяне серце виховали.ІІ.

Людські серця це— тябли, *) на котріх Житядавець вигап-
товує свій закон — правду... правду завсіди, правду скрізь,
правду вірну для всіх — всіх людей... Для того-то з їднако-
віми серцями зявляються люди на світ, на землю...

Але тут, на землі, люди розбивають тябли Житядавця, ви-
тесують свої і на ніх приплюснутим маленьким своїм розумом
і загребучіми руками пишуть закони злочину й жаху — жаху
й злочину...

Таким робом повстає нерівність серців у людей...

***

Є серце чутке, чисте, велике... Людяне серце.
Воно б'ється, мучиться, жахливі болі життя відчуває. Слізь-
ми й кровлею обкіпає воно...

Ласкове це серце. Співчуваюче серце...

Любов, правда, добро — гасло його.

В усі гісторичні віки й ери на землі, під сонцем за гинших
страждало це серце... другим помагало, служило вон' ..

---

*) скривали.

Любляче серце!

І в серце маленьке й міленьке...

Жие воно як кріт у темряві житя. Нічого не бачить воно, не чує...

Сліпе, бідне це серце... Жадної мети нема в нього.

Міленьке серце!..

Запитало раз любяче серце — серця міленького:

— Як живеш ти? Чим цікавися? Чи мріяло ти коли про щось? І від віку нерозгадані глибокі питання, світової важливості хоч іноді турбують, мучать тебе?..

Забігало міленьке, сліпе серденятко.

Заметушилося. Пищить, тиліпаїтся, трясется...

— Яж... яж нічогосько не розумію... не знаю... не відчуваю... Я, так собі, жию... жию... жию...:

Міленьке серце!..

***

Ще є серце камінне, черстве, холодне, — до других — серце...

Величезну силу-владу придбало воно, заграбастало, вкрато, видерло на землі...

Подло, безсоромно, розкішно жие-панує воно... На тяглах його вовчі чутя: принижуй, закрипачуй, гніти, вбивай — навіть вбивай всі гинші поневоляні тобі серця людей... Кров, сльози, лемент сіяло завжди воно... Доказ: розгорни книгу — гісторію чорних злочинів людства.

Прочитай... Закрий!..

Подле, злочинне, камінне серце!..

Запитало раз людяне, любяче серце — подлого, камінного серця:

— Як розумієш ти ідею Великого? Як розумієш надтаємну, містеричну загадку існування Всесвіту: що таке людина, житя її — її призначення й поява тут, на землі, на цьому світі?

І разом з тим — послухай — навіщо катуєш ти таких же, як ти само?.. Такий, прецінь, коротенький вік твій тут, на землі... Невідомо звідкіль прийшло ти, й також невідомо, для тебе, куди підеш ти... А так надто багато страхітя коїш ти...

Передумай, переміркуй! Зрозумій, впізнай зміст свого й других існування! Покинь все зле, чорне, страшне... Цюлюби те серце, котре раніш катував ти... Воно-ж таке рідне тобі, не чуже... Воно, воно-ж рідне серце меншого замученого тобою брата твого...

Зрозумій!..

Правдивою правдою пробите наскрізь за ганебні, безмістовні вчинки свої, затрусилося подле, камінне серце...

***

Щоб дорічніше, розумніше, краще прожити жахливе щоденне життя — завжди велике, чутке, чисте серце розшукує, запитує серця такого ж людяного як само...

3—10 Липня 1928 р.

Париж.

Т. Якимчук.

В НЕЗМІРНОСТІ ПРОСТОРУ.

На початку весняної, промінливої днини, в гаї, котрий п'янів у пахощаз райквіту й пчолиного сурміння, здибалися на цвітучій кислчині, дві пташки походячі з їдної родини, але різніх станів. Він, глянувши на неї, зразу відчув що вона самотна. Він промовив, не то до неї, не то сам про себе, два-три речення, на котрі вона не відповідала згуками, але він побачив що вона заворушилася, почала веселіше стрібати з гиялки на гиялку й не мала наміру втікати кудись. Він проспівав, хоч і невміло, коротку трожею родинної пісні. Вона ще жвавніше заворушилася і навіть наблизилась до нього. Він до неї промовив: я бачу, що ти вдовичка. — По чому ти це бачиш?.. спитала вона, вельми ласково. — Я тобі цього не вмю дорічно сказати, по чому?.. лишень певний, що не помиляюся, бо такі легенькі й меткі стрібочки може виконувати тільки самотниця. Признатись тобі, я вельми молодий, ще не багацько бачив пташок твого стану, але сама природа мені все відслоняє, показує, навчає й підшептує. — Так, ти вгадав: я самотниця, посвідчила вона; я сливе переконана, що й ти самотник. Я тебе бачила, вчора, на покрівлі цвинтарної каплиці; ти був досить смутний; на протязі кількох хвелинок, ти прислухався до співу старого ремеза; потім ловив тарантиків, котрі ховалися по всіх шпаринах капличніх стінів. — Ти правду кажиш! А хіба-ж є де створіння нашого роду, котре казало-би десь неправду? Вона вимовила це речення з особливим натиском і, підсміхаючися, ждала відповіді, вдивляючись до білявого пір'я, котре наїжилось в нього на волю. Він мовчав і, з н'яковости, почухував собі то волю, то крильця, то ніжки, то хвостика. По хвєліні н'яковости він її спитав: чи багацько вас вилетіло з вирію в їден час? Досить помітний табунець, завважила вона; я на протязі всього часу трималася коло тата ймами. Над Українськими просторами ми поділились на семні та й кожна семня досталась до знайомої чи прилюбляної місцевости. Тато й мама нині затурбовані будовою нового кубельця.

Минуліх сім років тато з мамою житили в стійкому кубельці, та щороку побільшували, щасливо, нашу родину; але вторік на нашу семню впала страшенна чвара, після котрої тато й мама зріклися того місяця. Вьяви собі, що зі штирох коханіх діточок, я лишилась, єдина, живою... трое загинуло... Я хочу тобі розказати про моє житя від першої хвелини меї притомности.

Напружуючи всю свою істоту, він проявив бажання слухати. Вона продовжувала: не знаю в який день, я почувала що мене щось лоскоче; я лишень відчувала лоскіт і спрагу, — хтось розгорнув мого зьоба й поклав туди щось вохке й мнякхе; я проковтнула й нетямила себе знов.

Згодом я почувала спів радісний, котрий впливався пахощами в мої вуха, в зьоб, в шийку, в пагности; він мене пьянив. Голова моя була така важка, що я не могла її підняти вгору, хоч мені цього дуже бажалося... Довгий час я намагалася випростатися щоб зручніше було ніжкам і голови, але це було дарма. Тим часом, хтось мені клав, заедно, в зьоб чогось потрібного, смачного, що я, в той-же мент, проковтувала.

Якогось дня вмить я відчула, що мене щось трясе; вмить я піднесла голову догори, вперлася ніжками в діл і притулилася до чогось теплого й ворущливого; тут почувалися й слова: растуляйте зьобики: ваша мама вам їстоньки дасть,, — я розтулила зьоба й затремтіла, відсмакувавши чогось вельми смачного. Я вже зрозуміла що я не самотна в кубельці, бо чутно було шепотіння й кволі згуки: мені, мені, мені... Я також почала вимовляти ці згуки. Згодом, якось я дивлюся й бачу, на вінцях нашого кубельця, сиву пташку, з білим підгорлям. Це були мої мама!»

Зо всіх боків на мене налягали мої братіки, тулячись їдно до другого. Я знов дивлюсь і бачу нашу маму, а вгорі, високо сяє сонце й лоскоче мене своїм тепліном. Моїй радості не було кордону. До цього часу я ніколи не відчувала цього. Все було гаразд, але незабаром сколося лихо, котре я дуже перетремтіла. Пізніше мама мені розказували про нього, доладно.

Житло наше було примощане на розсосі молодої вільхи, котра пишалась на невеликій купині-кемпоці, розвиваючись над водою барвистого плеса, досить далеко від беріга. До-

вкола купини й навкруги квітував гочерет, рогіз і рокита. В купині, край води, видрапавши собі затишок, жила стара, старізна жабисько. Коромисниці, мотелики, пташки та взагалі всі легітники прозвали її «Клишавою ропухою». Тато й мама знали давно її, бачили кільконайцять разів, а слухати її чванливість аж остогидло всім. Щодня вона хвалилася, що їсть найліпшу поживу. В неї голос був такий хрипучий, як росхитана, й не мащана кілька років, бричка. Чванилась вона також і своїм співом. Ох... Ото-ж як вересне, як загуркоче, то всі створіння сміються й гукають: неси, Стрібоже, цей спів геть, геть... аж до дїтькового барлію»!!!

Хвалилась також вона, що ніхто не зрівняється з її віком; ніхто-ж не знає чи правда, чи брехня: жие дваста три роки... Мама мені накресливали її потвору: завбільшки з вівчачу голову; чорнізна з вогняніми крапками; підгорля мов жар... Пашека широчезна... Влізе вводу, розгорне пашеку та й не ворухиться; тут рибка, чи саламандра, чи п'явка, недобачаючи, завітають ненароком, а вона хап, клаць, та й проковтне.

Край беріга був човен привязаний мотузком до явора; поважний дідусь полював рибу звдочкою, а гонук його, дванадцятирічний хлопчисько, придурковатий, стовбичив та вилежувався піля нього; часом підкладав труску, чи лому до багата, роздмухував, то подавав дідові жаринку до люльки, то черву розкидав по траві та знов зберав до тобівки, то, зівши пів бухінця хліба, спав під явором.

Якось, їдного сумного дня, дід пішов по горілку, лишивши хлопця коло човна самого. Цей, скористався відсутністю діда: одв'язав човна, сів та й погнав човна куди вочи вели. Не дивлячися що перед ним купина, він розігнався та й буць човном вільху!.. Човен перекинувся. Хлопчисько, драпаючися за водяні бульки, втопився.» Від шаленого стусана вільха труснулась і двоє моїх братіків були викинуті з кубельця в воду. Ропуха, чатувавши щохвेलини здобичі, кинулась до впавших пташечок і поковтала їх. Мама, с переляку, випорхнули на поруч квітувавшу вербу, та пересякнуті жахом, бачили як ропуха задовольнила свою потвору. Нас лишилося двоє в кубельці; я відчула зимного вітра й притуляючись до тремтячого братіка, — сама тремтіла.

Незабаром прилетіли тато й принесли нам страви; ми, поївши добре, зігрілись і заспокоїлись, а тато прикрили нас легенькими крильцями. Скажу тобі таємно, що тато приносили нам їсти вельми переступно, але вони приносили смачнішої страви. Тата я впізнала й відчула на передодні нашого лиха. Щойно був початок дня; прокинулась я зі сну, висовую зьоба спід маминого крильця та й чую, співає хтось; вливаються торохтіння мені в зьоб і такі солодкі, що аж голова робиться важка. По хвেলіні, раптом над нашим житлом як незатьохкає новітне стокато, та гучно так!.. Я стинулася від переляку, сховалася знов під мамине крильце, та й ще далі ховаюся; не бійся, дитино, це ваш тато, кажуть мама, так співає.»

Через пів години, чую, хтось розмовляє з мамою; мама встали на бік, а до мого зьоба доторкнувся цупкий зьоб і всунув мені в горло теплу й солодку страву; я проковтнула й почула пахощі того співу, котрим володіють тато. Я тоді переконалася що це вони таку-ж їжу солодку нам приносять. Я спостерігла що в тата й крила тепліші, до того-ж вони ще й просякнуті пахощами. Тепер я солодко спала під оціми крилами; напевно що спала-б я цілий день, але почувся крик, стогін і голосіння. Тато покинули нас і ми довго, довго, були самотні. Тато й мама, сидячи край плеса на високій ялиці, бачили кількох чоловіків, котрі допталися довкола нашої вільхи; всі вони дивилися на воду, потім бродили по плечи в воді. Натрапили, натрапили!.. Ось він, бідолашний... почувилися голоси. Витягнули з води втопляника, поклали в човен та й погнали човна геть, аж до греблі. Ропуха, зачувши тіло втопляника, подалася на дно плеса, та вже й почала поратися коло губи й носа, але-ж не поживилась цього разу.

На нашій кемпоці запанувала тиша. Тато ніколи не згадували ні нам, ні мамі, про велику втрату; вони ще голосніше, та ще дотепніше співали та навіть мамі приносили страви; ми-ж обое в кубельці підростали, вбивалися в колодочки, та вже й пір'ячко нівроку розвинулось на наших крильцях. Тепер і мама літали на досить довгий час кудись, лишаючи нас на вільсі саміх. Ідного разу, коли не було довго тата й мамі, мені зробилося смутно; я встала, розчесала трошки крильця, та вже хотіла летіти, шукати тата й маму; мені ввижалося що тато десь на ваисокому госокорі, про котрий мені вже мама

говорили; я все зробила так, як мама робили перед політом: ошупалась, обтрусилась, крильцями тріпнула, але-ж летіти не відважилась: якесь чуття мене стримало. Вмить почувся голос тата... Я вже його впізнала з найдальшої місцевости. Від цього часу я частенько собі вьявляла тата й маму на невідоміх мені березах, яворах, ялицях і дубах.

Минуло ще кілька днів. От, якось після полудня, ми сідли з братіком на гилячках коло нашого кубельця: Дивимось, а до нашої кемпочки наближається великий човен, в котрому сідло пятеро хлопчаків, досить одважніх. З їхньої розмови ми довідалися що вони шукають ножа.

В діда, котрий трапував рибу коло великого явора, був ніж оправлений великими черенками, гарно виструганими з ясенини. Тим ножем завжди шпортав той хлопчисько, що втопився. В той час як човен перекинувся, то ніж той пливав побіч нього, а потім хвиля загнала його меж рогіз і, дійсно, там і знійшли зараз його, він гойдався собі меж рослинами. Витягнувши з води ножа, хлопчаки завертали назад човна, гонячи його до греблі. В цей мент якась, нерозумна, пташка сіла на нашій вільсі; братік мій, меншецкий, подумав що це мама, та й почав галасувати, виконуючи свою, дитячу, звичку. Хлопчаки спинили човна й почали гегати: пташенята!.. пташенята!.. Ропуха почула що не здобом їй буде, — шубовстнула в воду й сховалась аж на дно. Човен пригрузнув до кемпочки, хлопчаки побачили нас і почали полювання за нами: найдушій с помеж ніх тепнув, що було сили, вільхою; гинший якийсь набрав повну жменю мулу та й жбурнув на вільху. Братік мій, с переляку, злетів додолу й зачіпився пагностами на дрібній лозі. Тут їден харцизяка перетяв йому шийку батогом. Братік упав і заплющив на вічно вічи.

Почувши зойки й галас прилетіли тато й мама; вони, спинившись на берізі плеса, на проскурині, кричали мені: сюди, сюди! до нас, до нас!.. Я не знаю де в мене взялася сила; я пурхнула й полетіла понад плесом, на суходіл і сіла на густій тернині, на початку якогось гаю. До мене прилетіли тато й мама, заспокоїли мене, потім нагодували та й гурточком і на ніч прилаштувалися. Наступного дня в мене боліли крильця так що я не могла й ворухити ними, але третього дня при появі соняшніх проміннів, я митью кинулась на якусь кузочку, котра

летіла досить високо в леговії, зловила її та з негаданою меткістю зробила три перегойди спускаючись на тернину. Після полудня ми, всі трое, перелетіли широкий лан пшеничний і заховалися в великому лісі. Тут мені тато показали де шукати кузочок і тарантиків; на котрих деревах, по корі більше їх буває; з яких рослин можна користуватись ягідками; яке насіння можна вживати; де ліпше сховатися від дощу, від спеки, від хижаків. Тепер ти, доню, сказали мені тато, досягнула до царства простору. «Дивись навкола, вгору, навкруги, скрізь оцей простір нам довільний; скрізь, куди-б ти забажала полетіти, леговій тебе донесе; скрізь ти знайдеш собі поживу; всюди знайдеш належний захист. На radoшах, що довели мене до повного смакування волі, тато гукнули пісню, та так гарно, так завзято й широ, що я розкрила зьоба й не знала що зі мною діється. Ми сиділи на пахучій ліщині. Мама наблизились до мене й почали розчісувати мої пір'ячка. На ліщину почала насуватись темрява; тато закінчили свою подяку природі, тріпнули крильцями, мама зробили те саме, я, дивлючись на маму, зробила те-ж; ми порхнули й за чверть хвилини були на розсоці великого дуба; тато знали там затишного куточка; ми там переночували й освоїлись на довгий час. Я не помічала нічого що десь і хтось нудиться, тужить, плаче, страждає чи навіть умліває; в царстві простору біда безвладна.

Якогось дня тато нам сказали, що взавтра закопаються комахи. Це значило, що нам треба звідціль рушати, але куди — я того не знала. Тато були смутні, мама тако-ж татові співчували. Наступного дня, ще й сонце не викотилось на гобрій, а ми вже летіли, та й летіли; зо всіх ярів до нас приєднувались новітні семні; родина збільшувалась і сяберство душало. Слыве що всі батьки вимовляли слово «вирій», але радости не було чутно ніде. В вирії, як ти певно й сам знайш: тісно, душно й неспокійно. Наслухалась я там багацько про всякі пригоди й негоди.

Скоро сонце повернулось на розвадний напрямок, усмінулась до Лади світова зірниця, ми всі вирушили з вирію та й за напружану добу досталися знов на козацьку землю.

Лунай співе, соловейкового роду!..

Вона скінчила доповідь і наблизившись ще ближче до нього — мовчала. Він зітхнув і почав свою доповідь. Гірка доля

трапилась вашій семні на химерній вільсі; бодай нікому й ніколи більше не траплялось такої... Доля моєї семні ще гірша. Я навіть не знаю де мої батьки тепер, та чи й живі вони?.. Вислухав я тебе, вислухай же й ти мене.

Нас було двоє дітей в тата й мами. Від часу коли я себе пам'ятаю, ми сиділи в темноватому хліві, в дротяній клітці, в кублі зробляному з ганчірок; леговій був пересякнутий конятиною, з недалекої стайні до нас дочувалось коняче пирхання й недорічні згуки невдалої співанини, чоловічого шепелявіння. Нас годували тато й мама, сливе, тею самою стравою на протязі всього нашого дитинства.

В такому становищі життя ми вбилися в пір'я, почувилися самостійними і, занехавши наше кубло, почали спати на трамочках, поруч тата й мами. Ідного дня прийшов до нашої клітки поставний та зогрядний пан, в супроводі дорослого хлопця-прислужника, взяв нашу клітку, виніс на двір; тут стояла гарненька паня з двома підростками, тримаючи на ритязьку великого собаку. Всі вони були з веселіми, навіть радісними, обличчями. Я вперше побачив промінливу днину й сонце. Собака сіпався з ритязьком до клітки; ми всі тремтіли й тиснулись ідно до другого. Нас перенесли до простірного й чепурного садочка, де на стовпчику, під гильчастим деревом, була приладнована гинша клітка; воріцята нашого житла відчинились протів воріцяток нової клітки, паня сполохала нас рукою своєю; всі ми перелетіли в нову клітку й почали її оглядити. Пятеро людей, дивлячись на нас, раділи без кінця; особливо радів собака: він то гавкав, то скакав, то гиржав як лошак, то пищав, то вигукував якусь веселу дримбу. Незабаром одійшли від нас люди й ми позбулися неприємних собачіх вибриків і скигліня.

Наша нова клітка була простірна, трамочки творили зі себе три поверхи; вдолі було чого наїстись і напитись. Ми, побачивши довкола дерева, кущі й белини в гарніх листочках і квітках, почали, від радощів, літати здовж і поперек нашої клітки; тато й мама, дивлячись на нас, також почали гратися й радіти; тутки, дійсно, було де крильця розгорнути. Наївшись і напившись ми знов почали наше грище; ми так чудували, що аж харчі наші падали с клітки на діл.

Соняшні проміння, прошиваючися крізь листя, досягнули до нашої поселі; з невтямною радістю відчував я ці проміння й не тямив нічого від радощів. Тато, помічаючи нашу радість, не втрималися: вони вигукнули кілька веселіх стокатів, яко подяку сонцеві, котре нас так зворушило, та панові-господареві, котрий переселив нас до садочка. Сонце ховалося за будинок і кінчався день. Я був цілком п'яний від пахощів, котрі тиснулися до нашої поселі зо всіх напрямків. Згодом, усе потемніло, садок заповнився темрявою; шум, котрий досягав до нас, кудись подався далеко. Ми сіли всі на верхньому трамочку й заснули. Цілу ніч соняшні проміння мені ввижались різними барвами й співали різними голосочками, вливаючи в серце безкінечну радість. — Я ніколи не могла допустити гадки, що можна родитися без тепліну соняшного й жити без нього... перебила розмову самичка, пильно дивлячися своему товаришові в вічи... Отже, бачиш, це правда, — продовжував самчик, е вельмі багацько створіннів, примушаних жити без сонця; хоч правду кажучи, це не життя, це безпросвітність або животіння...

Після ночі зазоріла світова зірниця величним сяйвом і ми всі — четверо прокинулися в їден мент. Перше всього ми почали снідати. Через годіну побачив я невідоміх мені пташок, вони гучніли на дереві й на долі, збираючи ті кришки харчів, котрі впали з нашої поселі. В грудях серце тьохнуло: я позаздрих на ніх що вони на волі, але разом і перелякався за їхню долю, пригадавши вчорашного собаку. Почав я розпитувати тата про ціх пташок; тато просвідували нам, що ці створіння хоч і на волі, але-ж їм тяжко жиється: приходится розшукувати щодня харчі; на ніх чигають люди, собаки, коти, всякі дикі звірки, навіть є пташки великі й хижі, котрі також на ніх полюють. Їм вічно всюди загрожує небезпека; отже ліпше й спокійніше бути в клітці, мати їжу й догляд людей. Слухав я тата й не няв їм віри, бо відчував що вони це кажуть задля втихомирення моїх заздросців до вільности. Тим часом, пташки скакавші по траві й помеж квітками, вмить пурхнули на дерева, навіть повтікали зі садочка. Прибігли до нас господарські діти, хлопець і дівчина, а з ними й цибатий собака; за ними прийшла паня-господиня й принесла нам свіжої споживи. Всі щасливі, веселі, з вільним віддыхом. Так минав день по дні; ми бачили вже хмару, блискавицю, доща, зливу; чули

грома різної сили, де-які голоси чоловічі й жіночі, навіть згуки багатьох музичних орудників, верещання чорногуза та клепання коси.

Все було, мов-би то, гаразд; до нас приходили щодня діти й дорослі та й люди різні різного віку; де-кого ми вже знали, втізнавали й не боялися. От раз, посеред ясної днини, прибігло до нас кілька дітей, котріх ми ніколи не бачили; іден хлопець серед них тримав на ритязьку величезного собаку; цього собаки ми ніколи накож не бачили, він був подвійно більший за господарського, котрого ми вже бачили кілька разів і знали. Діти кинули в клітку різних ласощів для нас і щосили побігли до дому. Не минуло й півдесяти хвилини, дивимося ми: біжить сам до нас той величезний собака; котрого ми вперше бачили; він скочив на клітку, повалив її до долу та й почав лапами ломати слижі й штахети; ми всі кинулися в іден куток, потім у другий, далі я сам, опинився в куточку бані, котрий був розломаний, тут я випорхнув на простір і сів на тонкій гиляці дерева на котрому червоїли рясно ягідки. Собака ломав клітку й гарчав як несамовитий; нараз я почув як тато застогнали під лапою собаки. Від ганку почали бігти, до клітки, люди різного віку; вчинився крик, зойк і погрози, навіть лайку було чутно.

Побачивши мене на гиляці, люди підбігли до дерева й почали мені викладати різні ласкові слова й речення; меж ними хтось плакав, хтось лементував, хтось квилів. Я нетямив що зі мною та цупко тримався за гилячку. Мої пальці застрягли, мов-би приросли до гиляки. Невідомий мені пан, вельми зоградний та чепурний, прибіг до мене зі стільчиком, став на нього та вже наблизив свої руки щоби взяти мене; мені ввижалося що я падаю; тріпнув я крильцями знепацька, — мої пальці пустили гилячку й я несчувся тут як мене підхопив леговій та й поніс кудись вище всіх будинків, вище всіх деревів. Я летів без мети, без тями, без жадної думки. Здалеки побачив я високу чорняву ялицю; вона вабила мене свею гушавиною; долетівши до неї, я сховався в її поросах. Ялиця була вродлива, пишна, пахуча, приздобляна великими бруньками, котрі прагнули достатися до долу. Тут я відчув мою втому: в мене боліли крильця. Сівши зручно в затишку, я спочивав, дрімаючи, навіть не пам'ятаю коли ніч наступила. Я не пам'ятаю, чи що

снилося мені теї ночі, чи нічого. Вочи мої расплющилися вдо-світа, щойно починала сіріти світова зірниця. Ждав я ранку зі страхом, зі смутком, с тугою на серці. Засвітився ранішній зорій, збільшувався повільно та кращав, надаючи різних від-тінків прозорім хмаркам котрі вешталися на східному гобрії. Далі викотилась дїжка с котрої світився золотий коровай, за-повняючи всю землю сяйвом. Я завважив мовчазні фігури й хрести, котрі були схожі на поважніх мрійників, прагнучіх до блакиту. Почулися зо всіх боків різні пташі співи; сверщики зазвонили на своїх цимбалах; вітер колихнув тонкі парости на ялиці. Нараз я побачив пташку нашої родини, котра летіла повз мою ялицю; не думаючи нічого, я порхнув за нею; вона сіла на могилі в пишній траві, я також туди спустився; це була самичка, вельми заклопотана; не звертаючи на мене уваги, вона їла квітуючу травичку. Я побачив, що в траві червоніють ягід-ки, котрі вона також їла, це були суниці та полуниці. Коло ве-личної фігури побачив я тирча: з великою завзятістю він шпортався в траві, викопуючи довгіх черевяків. Наївшись смачної поживи, я повернувся на ту-ж ялицю, на котрій нчу-вав; з другого боку стояв смутноватий будинок завершаний Хрестом. Здалечини допливав до мене голос поважного спів-ця, з нашої родини. Це був перший день мого пізнання ве-личної краси природи, з її незбагнутими таємницями, з незмір-ними просторами, з чарівними принадами, з непомічними поди-бами. Враз мені забажалось достатись до сонця; порхнув я, мов непритомний, вгору; летів хвелинок пять-шість, землі вже не видно було, я вгортався вище в блакіт, але мене схопив холод, я почав тратити силу, та й повернувся назад, на мою прилюбляну ялицю. Втомившись нівроку я спочивав і прига-дав мою семню: тата, маму й сестричку. Мені бажалося поди-витись на той садок де я жив з ними, але я не знав де він і як до нього достатися. Смуток обгорнув мене на хвелину, хоті-лось плакати то я, щоб не піддатися тузі, почав, тихесенько, пригадувати ті слова й згуки котрі чув оце, перед кількома хвелинами, допливавці до мене з голосом співця нашої родини. Вмить прилетів гучний гурток горобців, котрі кричали, свари-лися, ремствували, перебивали їдең другого зойком; до цього гурту надлетіло ще кількох і, повищаним криком, подалися ку-дись далі, продовжуючи свою сперечку.

Нараз я почув як десь далеко лементували звони; згуки, випадково вилетівши від загального снопа, летіли крізь далекий простір і, просякнутися крізь густе гилля й листя, вливалися в мої вуха. Незабаром я побачив як до кладовища підійшли, великою громадою, люди. Попереду зогрядні чоловіки несли різнобарві корогви випережані блискучим хрестом. За корогвами проступали люди обох станів з великими свічками; далі, на марах чорніла велика труна, котру несло шість чоловіків; за труною великий різнобарвний натовп, від котрого визвонювалося різнострунне голосіння. Вся громада спинилася після викопаної, посеред хрестів і деревів, ями; гримнув жалісливий спів і понісся далеко навкруги та вгору. Все це було тут, на хвेलину прищухло; спів то притихав, то знов побільшувався; на решті він розліявся по всіх закутках цвинтара тихими смугами та й більше не здіймався. Голосіння змінилося на тихий стогін. Згодом усі люди вийшли с кладовища, забравши за собою все те, що вони сюди принесли; лишень над ямою чорніла насипана могила, на котру поспішали, по черзі сороки, ворони й тирчі. Мене також кортіло туди, але я боявся наближатися до великих птахів, пригадуючи собі те, про що мені казали тато ще в клітці.

Боючися всіх тих створіннів живих, котрі були значно більші за мене, я всіх остерігався й не квапився вилітати с кладовища, бо тут я почував найпевніший затишок; особливо-ж я надіявся на захист ялиці. Я, перескакуючи з гилячки на гилячку, оглянув її від самого долу й до найтоншого вершечка. Я познайомився зо всіма гилячками й бруньками. Вистрібнувши на чолочок ялиці, я позірнув навкруги. При садибі, котра вислонювалася с краю села, здіймалися високо вгору два госокорі, — я полетів до них і сів на надійній гиляці; під ними стояв карий кінь і метко бив своїм хвостом мухів та шершенів котрі сідали на його черево, чи на гинших частинах тіла; нараз він прихнув і гупнув ногою по землі... Я перелякався й не тямив як опинився на моїй ялиці. По хвেলині полетів я в другий напрямок, де пишно розгортував білі китиці великий кущ бузини Сівши там я побачив під кущем гарного челядина; він сів на лантуху наповняному щойно накошаною травою; після нього лежав сивий собака. Почувши мою присутність, собака схопився на лапи й гавкнув могутним зойком; я знов, як опараней, пурх-

нув на ялицю. Так цілий день я намагався кудись, до чогось, по щось, і кожний раз мене щось лякало й завертало на кладовище. Не вельмі далеко від кладовища стояв спокійний вітрак, він мене також вабив, але долетівши до нього я не наважився сісти ні на його крила, ні на покрівлю; кінчилась моя подорожа знов ялицю.

Тим часом, сонце над заходом загрузло в темну хмару, котру час посував досить хутко на гобрій вище та й вище. На кладовище налягала темрява. Холодїй хитнув деревами й кущами; всі пташки позовалися. Нараз блискавиця перекроїла пополовині небо; зірвався гарматний грім і вибухнув, високо в темраві, зі всеї сили. Вітер-баглай почав обривати з деревів кволе листя, закрутився ворохобним віхром над найстаршою фігурою; вона повалилася на дїл зі страховинним гуркотом, покалічивши куща й хреста на близькій могилі, та попсувала чимало квіток і трави. Блискавиця краяла хмари на шматки в різних напрямках, котрі падали на землю зливною хуртовиною. Я тремтів і нічого не тямив; мені ввижалося кільки разів, що вже небо впало на ялицю, рощавило все життя на кладовищі, лишень я меж гилячками ще дихаю невтямним чудом. Я цупко тримався вісьмома пазурами за гиляку, притулившись до стовбура в затишному кутокчу; баглай сіпав мене кільконайцять разів і за крила, й за воло, й за боки, але всі його зусилля були безтрайні. Сховавши голову під крило, я вже й не думав ні про що; навіть не пам'ятаю коли скінчилась хуртовина й коли минула ніч.

Наступного дня вранці мене збудили ластівки. Я ворухнувся повний бадьорости й поновної сили. Перший промінь соняшний розгорнувся протів теї гиляки на котрій сидів я. Мої крила зогрівались і просихали; воло придбало блискучого відтінку. Вмить під ясным блакітом заспівав зайворонок, далі — другий, третій; почалося вом-би змагання розгортаючися далеко навкруги.

Слуїтившись на землю й поснідавши, я піднявся високо в леговій, обігнув разів зотри понад кладовищем і сів на самому вершечку якиці. Передімною, навкруги, простелалося море буйно-хвилястого життя, колоски котрого щойно почали схилатись повільно під подихом південника. Деся далеко маячила серед ясно-зеленого мора пашні, висока змарагдова скеля; мене

закортїло подивитися на неї. Не думаючи ні про що гинше я майнув з ялиці на впростець, понад нивою, маючи метою скелю. Летючи пів хвилини я побачив, що передімною, вдолі, розгорталася широка долина запружана пахучими цвітучими травами; здовж долини виблискувалася криштальова річка, пхаючи кудись безкінечну лаву води; в її плесоватїх застоях виглядалися маленькі хмарки, птахи перелїтавші над нею, ба навіть і само сонце виглядалося в неї. Б багтьох випадках коло річки пишалися вільхи, яворі й госокорі. Я змінив мій напрямок і присїв на госокорі, потім спустився на вільху, та й на траву. Тут я здибав гинших пташок; з їхної розмови почув я що їдні звется струмичками, другі — чечелями, треті вюрками, — ремезами, — синицями, — трасогузками, — щиглами й т. г.

Знайшов я тут і достатну поживу на кожному кроці в траві, в житї, навіть на деревах і кущах. Я забарився тут, на долинї, та вже й забув про мою подорожу. Вмить, не знаю, чогось я злякався; менї прийшло на думку, що я не втраплю до меї прилюбляної ялиці . . . Полетїв я вгору, розгортаючи прудко леговїй; вочи мої зїрнули на змарагдову скелю то-ж я й подався до неї. Це було три високі та пишно-гильчасті тополї; вони шумїли на перехрестї двох шляхів, оточані чепуненькою штахетною загорожою; посеред них сумувала велика фігура котрої придільність була завітчана різними квітками. В пятайцяти локтях од сестричок-тополїв був колодязь, над котрим спинався покїтник деревляний і здіймався сухорлявий журавель, мов-би страховисько якесь, тягнучися довжелезною рукою до блакіта. На північному боці, мов-би сховавшись від сонця, спочивало двоє відер повні води, позвершані коромислом. В холодочку під тополями седїло трое дївчаток: двоє вишивало барвистою заполочію по білому полотнї, третє придивлялося до шитва, мов-би завитало сюди зненацька.

Недалеко від колодязя, на зеленїх кошелях, паслося трое товару, посуваючися повільно спутаними ногами. Під супровод тихенького шуму трох тополїв дївчатка гучнїли пісню такого змісту:

«Світи Лелю, над гору, над гору!
 Таї буде Дмитруньо комору.
 А до нього Марїйка приходить,

І, зітхнувши, тихенько говорить:
 Ти спорудиш комору високо,
 Прорубай-же віконце широко . . ,
 Щоб до мене соловейко прилітав
 І, щоранку, голосненько щебетав;
 Щоб улестив свекруху навісну,
 Щоб завчасно збудив нас він зі сну.
 Бо свекруха буде перща вставати,
 Мене буде по сусідах картати.
 Бо свекруха мене рано не збудить, —
 Мерщій піде до сусідів — осудить;
 Помагайбі сусідоньки! та й покпить:
 А невістка в мене паня: досіль спить . . .
 — Може спати від смеркання до світання . . ,
 Отаке-то в господарстві в нас придбання.
 Як сонічко до полудня підходить,
 Аж тоді вона с комори виходить ! , ,

Скінчивши пісню вони перекинулися кількома реченнями, про щось розмовляли та вмовлялися. Вмить підвелася чорнявка с червоною чілкою, вклала коромисло в дужки відер, взяла на плечи та й рушила жвавіми кроками в напрямку до хутора, котрий вислонювався недалеко спомеж буйної пашні, білючи кількома димарами. Озірнувшись навкруги, я побачив, сидячи на вершечку найвищої тополі, десь далеко вдолі величезну зелено-темновату лаву. Мною цікавість опанувала: що то таке? . . Не думаючи нічого я пустився на всіх вітрилах в той напрямок понад кошелями. Незабаром я натрапив на веселей гурток дівчаків; зі сміхом і гуркітом вони продовжували якесь грище. Всі вони були в білих сорочках, в білих і синіх ноговичках і всі босі. Побачивши мене під блакітом, їден гукнув: пташко! Як що летиш до ліса то збуди там каню, нехай дощу накличе!! Всі голосно зареготались. Тут я почув, що лечу до ліса. Ще хвелина, ще мент і я достався до ліса. Шугнув я, на radoщах, помеж деревами різних виглядів, різного віку й різних формів; привитався з де-якими кущами й деревами, котріх я вже бачив на кладовищі; потім засів я в непролазній гущавині. Тут я побачив безліч кубел з різного краму, різних пташок; тут їх велика сила знайшла собі захист і привіт, сховав-

шися від хижаків. Тут почув я новітні пісні й щебетання. Довго я прислухався до гудіння самого лісу: він сурми́в іднотонно, жалісливо, навіть сумно. Мене обгорнув страх; я пурхнув на верхівья, де лехкий південний вітрець гойдався на гилячках.

Гойдаючись на пахучому чолочку найвищої сосни, я почув гуртовий спів дівчат і хлопців, котрий досягав до моїх вухів, здіймаючися від шляху й розливаючися попід лісом. Я полетів на той спів і, догнавши селянську челядь, стежив за нею аж до села; в ковороті хотів я сісти на хресті високої звиниці, але там седіли вже ворони; отже я мусів сісти на тополі при коворотній царині. Ввійшошви в село челядь поділилась і спів утихнув. Вмить я почув тугу по кладовищі; знявся понад будинками, додав завзятости моїм крилам і несчувся коли сам опинився на гиллях меї вподобаної ялиці. Тут я вже почував себе господарем; ніхто мені не перешкожав і ні вчому не перечив. Паланка мені видалася трічи кращою та простірнішою як була до цього часу. Сонце над заходом, спинившись на хвелину, тягнуло зі всіх закутків пороскиданні свої проміння; воно тягнуло їх с хрестів і з вікон старої каплиці; я перелітав з ідної фігури на другу; всі вони мене витали ще й усміхались; ялиця вабила в свої обійми.

Від цього часу почав я придивлятись і прислухатись до життя тутешного посвію. Не чуваючи ніколи втоми я літав понад нивою, понад водою, понад селами, понад лісами, понад буйницями; заглядав я в найтаємніші закутки садів, городів, гаїв. Співці нашої родини вже не співали, але-ж гинші пташки боргалися на всіх просторах добродійної землі.

Найбільше дивували мене своєю невтомністю ластівки й зайворонки; я безкінця радів, слухаючи зайворонків, навіть заздрю на їхню обдарованність; їм леговій сприяє найліпше; вони не знають обмеження часу для свого талану; славень їхний починається з останніми снігами й кінчається с першими гинелями заморозку. Селянинові вони прислужовоються найбільше. Дивлячись на ніх, я також бажав наблизитись до чесного плугатара; де лишень я міг там я бував присутний при завданнях його коло землі. Бачив я його при роботі на синожаті, на ниві зі серпом, на толоці коло плуга, на рилі коло рала, з боронами, з вилами й ціпами. Я передбачав здалеки й передчував моїм еством небезпечніх для мене потворів і хижаків, але

природа створила всі можливості порятунку для найменших живих подибів. — Не-вже-ж ти ніколи не тужив за рідною семнею? — перебила його самичка. — Не мав я часу для смутку, — поспішив самець; я так захопився безмежністю творчости природи, що не почував ніколи на собі присутности смутку. Не помічав я до цього часу навіть моєї самотности. Все мене вабило до себе на перебіг: то я, літаючи над нивою, падаю в густе жито й слухаю, як шепчуться колосочки; то я сяду в траві десь і слухаю, як гомонять сверщики; то я лечу на ливаду та й дивлюсь, як боргаються мотелики й коромисниці; то я придивляюсь до чорногуза в час його полювання; то слідкую за деркачем і розважаюсь, як він зьобом ловить п'явок і мушляків; мене всі та все цікавить, я навіть слухав жабів і то не раз і не два. Пізніше, як почалися жнива, то я цілими днями тішився, перелітаючи з копи на копу, то ловлячи по стерні тарантиків. Ідного разу, в неділю, почув я гучний спів на ниві, котрого луна котилась аж до сусідного села. Полетів я на той спів; долітаю, дивлюсь: Новоселицькі дівчата пасуть товар на стерні, помеж копами... Цілий день я слухав їх. Над вечир, женучи товар до дому, вони гукнули так завзято, що луною розігнали темну хмару котра скупчилася була над селом. Ось та пісня:

Ой, раз у Львові, ; ой, раз у Львові;
 Раз ві Львові розпустилась толока:
 Було вбито молодого козака...

Це славний Дорош! Це славний Дорош!
 Славний Дорош, при значному талані,
 Він пишався, мов-би Хорош, на коні.

Ой, там зійшлися, ой, там зійшлися,
 Там зійшлися побратими до мерця,
 Заливались у ніх кровію серця...

Та й поховали, та й поховали,
 Поховали при пахучій каліні,
 Меж горами, на широкій долині.

Його дружина, його дружина
 В Богуславі, про це лихо не знала;
 Тихим ранком, самотою ще спала;

Враз прилетіли, враз прилетіли
 На подвір'я соловейки й соколи;
 Крилоньками все подвір'я заняли.

А голосами, а голосами,
 Голосами, вранці, тишу розбили,
 Молодицю незабаром збудили.

Встань молодице, встань молодице!
 Встань, послухай про що люди гомонять,
 Про що наші невгавиці бубонять.

Ой, люди кажуть, ой, люди кажуть;
 Кажуть правду, хоч і прикрі це слова:
 Ти журлива, ти самотна, ти вдова» ...

Вони посувались до села повільними кроками, женучи до дому товар; я, летючи за ними, спинявся на деревах, на кущах і на будяках, котрі траплялися край шляху. Вони ввійшли в село, а я zostався на крайньому городі, сівши на високому соняшнику. — Я пригадую ті соняшники, перебила самичка, це на Сверидовому городі; ой гарно-ж вони були вирости торік... ой пишно-ж вони цвіли... Цього року ми туди наком навідаємось?.. — Тут над городом пролетів великий табун гусей, с криком і репетом, за ним другий, третій; от-же дальшого змісту пісні не чув я. Нараз почувся дитячий голосок: мамо, дивіться: на татовому соняшнику пташечка спочиває!,, На морковій градці побачив я постать зогрядної молодиці; маленьке гарне хлоп'ятко бігло до соняшника; я пурхнув крилами й незабаром був на моїй постелі.

Так плинули дні поднях; мене все цікавило, все приваблювало; скрізь я літав, до всього придивлявся та прислухався; бачив близько вівців, товар, коний, всіх птахів господарських; чув гомін Пашковецького й Чарторийського млинів; чував ліру, скрипку, дудку, сопілку й бубно; чув навіть, як дідусько зі Жабченського ліса грає на цимбалах.

Якось їдного ранку почув я, що ластівки проголосили гуртування. Незабаром побачив величезний табун їхнього роду зібраний посеред води на трощі; вони щиро про щось радились. Тут я побачив також маленького гурточка нашого роду; вісім пташок летіло разом повільною прудкістю; щойно вони промайнули надімною, як мої крила, мов - би самохітно, вда-

рили по леговії та й понесли мене вгору. Не здаючи собі відповіді, полетів я за ними на вздогін. Після кілька годинної мандрівки спинились вони на лісовому згірі. Я також сів на тому дереві на котрому й вони. Ні хто з ніх не проганяв мене й не пригортав, але відчуваючи родинну спільність, я підгорнувся на ніч до ніх близенько. С початком наступної днини ми вже спільним гуртом рушили далі. На ланах не видно було жадної копи, — здибалися лишень великі стирти складяніх снопів. Скрізь ходили пустопаш по стернях коні, вівці, товар і гуси. Вітраки досить лїниво підводили й опускали свої крила; ворони й круки великими громадами шпортались по рилі. Над вечир ми знов спинились; це була країна мені невідома; тут я побачив і пташок невідоміх, але помеж виноградними кущами були також тирчі, шпаки, травлюїки; високо в блакіті траплялися й меві. Ми всі почали шукати поживи й досить добре підкрипилися. С початком наступного дня ми всі девятеро випробували себе в бадьорості: кожне з нас повинно було виявити цілковиту стійкість у крилах; всі виказали себе здоровими й ворушливими; після трохвельнинного відпочивку ми всі вирушили далі, по хвельні ми завзято летіли над водою котрій не передбачалося незабарного кінця. Ми летіли межі двома блакітними безвістями; вгорі здибалися сиві хмари, вдолі здіймалися сріблясті хвилі, котрі простували протів нашого напрямку, намагаючися всі, без винятку, достатися до беріга. Спочатку чувся крик і скигльїння мевів, котрі лїтали величезними громадами над водою; здибалися байдаки й хвильбори зі шоглами та вітрилами, котрі вислонювались і барвіли в обіймах двох блакітів, але згодом вони десь поховались і крім води та хмари не було видно нічого. Ми відчували, що знаходимося в обіймах якоїсь таємної сили котра, мов-би граючися нами, то придикувала нас до води, то віддикувала від себи; були моменти коли мені ввижалося що ми загинули, що надходяча шоста чи сьома хвиля загорне нас отим валом, але той вал, наближаючися, дихнув своїми могутніми міхами та й підніс нас високо понад свею срібною гривою. Нами володіла єдина думка: мандрувати навпростець до невідомої, для мене, країни. Ми були загорнуті в таємність і ми несли ту таємність, меж двома таємностями, в якусь таємну далечінь. Думка про смерть нікому не привижувалась.

Всі ми почували себе переконаними, що досягнемо до нашої мети, хоч вона й не всім нам була відома. Я відчував спрагу, але не мав наміру сёрбнути води з оцього незмірного мора, бо наш провідник цього прикладу нам не показував. Якийсь таємний дух наказав нам слухатись його й потрапляти за ним, бо в гіршому разі загрожувала-б небезпека нашому життю. Спомеж нас полодіх, таки хтось і промовив: ой, смагу прогнати-б трошки... В відповідь на це наш провідник повів нас вище вгору та додав крилам прудкості. Незабаром завважили ми, що на горбії вислоняїтсь будинок якийсь; я думав що то вже наша мета, але то лишень був великий пароплав, котрого ми здалеки обминули; він плів так, мов-би хотів нам стати перпоною, але ми його випередили. Ще година напружаного мандрування, ще друга така-ж їдноманїтна; нарешті почали вислюнюватись дерева й будинки на горбїї; ще хвелина, ще друга; ми напосїлись на вохкий леговій зо всіма перинками; з невтямною прудкістю перенеслись ми над рештою гойдаючіхся хвилів і сіли на бамбукових кущах. Поседівши хвелинок дві-три, наш провідник повів нас далі на суходіл; по хвелині ми спустились на діл де квітувала туста готава, посередині котрої протїкав великий струмок зерелної води; ми всі тут напилися та й поживу знайшли в готаві. Не встигли ми ще й відпочити, дивимось: на згірі стоїть постать з мушкетом і цілится на наш гурток; старші негайно пурхнули понад готавою прошиваючи леговій кривулькою; ми, молодші, пустилися за ними на здогін ще дрібнішою кривулькою; стрілець випалив з мушкета раз, другий, третій, але не влучив ні в жадного з нас. Ми знов знялися високо та й летїли, не оглядаючись, далі. Не чув я с переляку чи було моє серце в грудях, чи вже вискочило й полетїло поперед мене. Прилетїли ми на скелю вкриту хашамаи, але тут вешталися хижі пугачі, — прийшлося рушати далі, не вважаючи на втому. Зі скелі ми подались на лїворуч де видко було громаду деревів; це був початок лісу, ми тут заховалися в затишок бо вже надходила ніч. Наступного дня ми достались до місцевости нашого призначення. Це цілком відмінний край від України, котрий не сприяє широкому життю. Пожива скрізь їдноманїтна; дні занадто спекливі; тубольці кровожадобні, а найгірше те, що гадюків там безліч, котрі вічно чатують пташку, вічно на неї чигають. Народна пісня там вельми бідна, вельми плак-

сива. Там бачив я ще гиншіх пташок, якіх не бачив на просторах Козацької землі, чував їхні співи, але співці з нашої родини там не зголошувались гучно. Там треба було вельми пилнуватися, бо плазуни вилазять навіть на дерева, заглядають у продуквини, вештаються по всіх закутках. Так, так, — перебила самичка, — тато з мамою там і не будувались, бо казали, що ті плазуни поїдають знески в кублах пташинніх, а самі тубольці ловлять пташок і вживають їх собі на поживу. — На протязі довгого часу траплялись нам різні негоди й прикрості. Спати приходилось на найвищих деревах, та ще й на найтонших гиялячках, по котрих плазуни не здібні шитися. Призвичаївшись бути самотним я й там, сливе що завсіди, провадив дні самотно, серед пашень і в лісах; лишень перед вечиром повертався до гурточка.

Якось, оце недавно, спостеріг я, що сонце почало гиначе гріти землю; ми, привернуті, таємним наказом, до нашого провідника, трималися всі коло нього. Ідного дня сонце, виходячи на гобрій після ночі, кинуло кілька проміннів більше звичайности. Наш провідник сказав нам єдине слово: летімо! Всі знялися вгору й пустилися в напрямку півночі. Ми летіли вельми прудко й високо; ми не бачили ні мора, ні хмарів; теплик сприяв нам і, ми не чуючи втоми, летіли навіть і в ночі, при сяйві місяця, та при миготінні зірочок. Опинившись на просторах козацької землі, всі почувли себе вільнішими й безпечнішими. Я подякував мою громаду та й подався до прилюбляної паланки; на вподобану ялицю.

Трави й хаші зеленіли вже своїми барвами, а дерева щойно починали розвиватися. На темному стовбурі ялиці до мене усміхнулись червоненькі кузочки, п'яні від весняного леговію.

Згодом розгорнули цвіт вишні та всі овочові дерева. Зо всіх паланок почувли радісні співи нашого роду. Зайворонки змагаються в своїх славенях, мов-би бажаючи перевищити брат брата в radoшах.

Я почув себе володарем цеї царини. Що я кажу, царини, я почувая себе вільним гетманом цілого простору, котрий простягається навкруги!,,

— Співай-же про цю незмірну волю!, — сказала радісно самичка. Летімо на Случанські кемпи!, Там тато й мама будують новітне житло; ти ще не чув, як мої тато співають...

ти в ніх навчися співати цім просторам, цій природі, цьому народові, цій красі!..

Вона пурхнула в напрямку до Случа, він за нею. Не міг він її не послухатись: вона говорила правдиво, певно й переконуючо. Летючи він чув, як над водою річки Случа, серед мальовничої краєвидности, лунала невтомна пісня-славень, співця-мастака, любого пташинного роду.

Він зразу відчув, що то були тато цієї самички, його любої дружини.

Пісня була гучна, щира, правдива й переконуюча, як і слова його дружини.

Це-ж так: вона-ж йому дружина; він тут її здибав самотну, випадково... Це-ж йому весна її переднесла, зі співом цілої родини, сяберства котрого ніхто не перечесть. Вони сіли на тополі. Він слухав спів її тата й дивувався: це був славень відомого співця в родині соловейків. Цей співець її тато. Він тепер йому також тато... Він її бачив здалеки, як вона летіла до нього на кемпу зі своїм нареченним... Це-ж він їх обох віншує своїм співом. Це так, бо-ж гиначе й бути не може: вона, дочка любя, прилетіла з нареченним і з майбутнім дружнем, бо в їхній родині не буває зигунства; в ніх може бути лишень нареченний, дружень і правдивий батько. Мама, сидячи в новітньому кубельці, такеж бачила свою дочку здалеки; вона-ж її впізнала й не помилилась, але поспішати на зустріч їй не можливо: в неї в кубельці лежать уже знески, котрі вона повинна доглянути не зробивши жадної необачности, не допустившись до жадної хиби; це-ж бо її власна спромога нав'язана подихом всевідживляючої Весни... Весна-ж їм нав'язала новітніх радощів і натхнення; отже, в подяку за великі радощі, вони вигріють і вигодують новітню семню співців. — Чуїш, як мої тато співають?.. промовила самичка до зачарованого молодчика, радісним згуком. — Чую, моя любонько... відповів молодчик, мов-би схаменувшиися зі солодкого просоння.

Самичка, наповняна таємною радістю, злетіла на землю, знайшла стеблинку сухої перійки торішнього врожаю, тай сіла побіч свого нареченого, тримаючи в зобі стеблинку. Молодчик спустився також на землю звіткіль повернувся також зі стеблинкою в зобі. За мною, сказав їй він. І вони полетіли. Він привів її на свою прилюбляну ялицю, сів у тому затишку,

де завсіди спав, поклав під себе стеблинку принесяну здалека та й почав тиху розмову з нею; вона притулилась до нього, кладучи під його воло свою стеблинку; він поступився місцем, вона сіла й почала млійно тремтіти; він полетів по третю стеблинку, по четверту, по п'яту й дваццятю. Через дві години самичка вже майже ховалася в щойно збудованому кубельці. Наступну ніч вони спали обое в тепленькій постелі, не тямлячи нічого від щастя.

Вийшовше сонце на гобрій, наступного дня, кинуло на ніх новозасвічаного проміню. Вони, обмінявшися млійними реченнями, спарувались... Вона, сівши в кубельце, промовляла до нього: ти мій ладо... ти мій гетман... ти володар ціх незмірних просторів і приздоба безмежної волі!, , тебе сам Лель прислав мені для невтомної радості!, , Я накличу смерть на ту потвору, котра-б допустилась до думки поневолити тебе... На ялиці загостювала тиша; вона розвинула, негайно, новітні пахучі парости, щоб закрити кубельце від хижих вочей.

Минуло кілька днів і самчик побачив, що в кубельці маїтся велика надія; він почав співати на radoщах і дружина його почула такий дотеп у співі, якого ще не чула досіль: її дружень, боячися, щоб не бути меншим співцем від свого тєстя, почав повільно розгортати свою власну творчість; на другий день він показав диво sweї різнобарвности згуків і найлекшого стокато. Самичка слухала й не чула себе від щастя. Дружень її коханий приносив їй щогодины, смачної поживи, якої вона ще ніколи не кушала нїде. Тепер вона почала відчувати дійсність великого значіння дружини й мами, дійсну радість і дійсне щастя жити великою надією для великого завдання, котре призначила їм сама природа. Кожного ранку, після того як леговій осушував росу, він прилітав до неї на ялицю, щоб замістити її на певний час; то вона летіла на далеку низину, де жовтів рівний простір заповняний латачем, там напивалась води зі струмочка й негайно поверталась на хрестовану паланку. Тут вона тїшилася, перелїтаючи с хреста на хрест, з куща на кущ, з дерева на дерево; часом ховалася в пахучій траві, споживаючи біленькі пелюсточки зі стокротиків. По полудні вона поверталась до кубельця; тут її дружень любий седів і мовчав, мов-би не помічаючи її піля себе, бо седіти й зогрівати кохану надію це така насолода, якої ніхто не зрозуміє.

Тоді вона випихала силоміць його с кубельця, чи навіть брала за чуба й виволікала звітіть. Він за це не гнівався на неї, признаючи їй більше права власности. По заході сонця він сідав поруч з нею на вінце кубельця де й спав аж до прояву світової зірниці.

Якось їдного ранку він приніс повне воло споживи; дружина його, підвівши ся трошки, брала з його зьоба по крихитці харчів і клала в зьобики своїх, щойно народившихся в'ночі, нащадків. Два дні не вставала вона с кубельця. На третий день, під упливом благання доповнянного поцюлунками, вона поступилась місцем коханому дружневі на недовгий час. Повернувшись до нього вона була примушана свааритися з ним, бо він не бажав виходити с кубельця. Лишень після того як вона вискубнула з голови його дві перинки та взялася знов за три, — випроводила його звітіть. Отямившись від пережитої насолюди, він сів на високій фігурі й почав співати, потім перелетів на другу фігуру, на третю, на капицю, на бузину котра пишалася в кутку паланки, потім полетів і сів на крило кремезного вітрака, скрізь він голосно співав. Перед вечиром нагодувавши діток і дружину, він знов співав несучи свою пошану кожній деревині, кожній ворині, кожному кущеві; мов-би сповіщав їх що він щасливий, що він гетман, що він володар, що він дружень, що він батько!... Він летів далеко навкруги паланки й там співав десь про своє щастя й волю; часом голос його ледві-ледві чутно було на ялиці мов-би він десь далеко завмерав, то подущувався с потрійним завзятям. Сівши на високій тополі, котра підтримувала його спів супроводом тихенького шуму, він не бачив коли насунулась над ним нічна темрява, не бачив коли й місяць сховався за гору; він співав аж до півночі. Лишень як зори почали втїкати перед надступаючим зорієм ранку, — він прилетів до своєї любої кемні. Так минали щасливі дні промінливої весни; в кубельці щодень то було тісніше; діточки росли й набували пирьчачка й сили, згодом почали вони бігати по гиляках ялиці, стрібати з їдної гилячки на другу, а ще після кількох днів почули в собі відвагу потрапляти за татом і мамою в незмірності простору. Тепер вони всі простували за татом, котрий водив їх по різних гаях, лісах і садах. Їдного дня трапили вони до великого саду де були прометяні стежки приздобляні чепурніми лавками. Чер-

вонобокі яблуки й грушки гнули до долу гиляки, на котріх вони барвіли. Вони всі шестеро дивувались на красу деревів з овочами сидячи на гнучких галузях берези. Здалеки наближалась до них гарна дівчина козацького роду, тримаючи на руках дебеле панське дитятко. Побачивши пташок вона гукнула до них: милі пташечки, діти вільної волі!, тікайте з оцього саду, бо вас пани половлять і в клітку запроторать, або вас постріляють собі для втіхи! Мої пани на це здібні!. Вони знялися з берези й перенеслися на липу, котра мрійно стояла піля частоколу. Під липою вони побачили велику клітку, в котрій нудилися пташки. Десь далеко чутно було юнацький голос кричачий: Іване! принеси мені рушницю! Ось пташки на липі спочивають!... Десь, на radoшах, загавкали собаки. Якась постать жіноча вигукнула, котячим голосом, згуки radoщів. Пташки, всі шестеро, гукнули в їден голос: хто зазирає на волю пташок — най не бачить сонця! та й порхнули с того саду далеко, далеко...

Прилетівши на прилюбляну ялицю, батько почав розповідти дітям про клітку-хурдигу с котрої він виратувавсь колись, випадково, завдяки незрозумілої хижости собаки до безневинних пташок.

С. Ярославенко.

СЬОГОЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ МАЛЯРСТВО.

(р і ч о п и с ь)

Що вважати під Українським малярством, з якої точки погляду на нього дивитись і що виявляє воно собою як цілість?

Повної гісторії українського малярства ми ще не маємо, а ті річописи та перегляди, котрі маються — часто недоступні — мають вартість мерщій як матеріал до майбутньої великої гісторії нашого містецтва.

Багацько питаннів не порішано та й не легке завдання матиме прийдешній гісторик, котрий відважиться написати гісторію українського малярства 19-го віку, коли наші майстри творили разом містецьку культуру в державній Росії, ввійшли в її гісторію містецтва хоч і не втратили своїх національних рисів.

Все те, що створив творчий геній українського народу в містечкій царині, все те, що створили українські майстри примушані силою обставинів перейти під чуже небо й тим посередно творити чужинецьке містецтво, все те, що вчинили для нашого містецтва майстри хоч і чужі по походженню нам, але котрі перенялися до певної міри характерними рисами чи то старовиною українського містецтва, чи народного побуту, чи в решті просто підсоня та виявили ті риси в своїх творах — все те й буде українським містецтвом.

Само-ж українське малярство щойно недавно почало виходити з вузьких рамок етнографізму й розвиватися вже свідоме своєї вартости й мети серед великої лави різновиглядних напрямків і впливів, як своїх так і чужих.

Коли з ідного боку дужа традиція природна всім великим українським майстрам не пускала їх сходити на бездоріжжя, то з другого боку ще міцне містецтво й культура впливала на них своєю природною силою та якістю. — Вони її перетворювали, пристосовували до українського ґрунту більше чи менше вдало.

Боротьба межі сходом, котрий близький до нас природно й заходом (його культурою) була й зосталась провідною ниткою, по котрій продовжуются розвиток нашого містецтва.

Відносно до цього існує тепер у нас на першому плані дві школи містецтва котрі до певної міри змагаються межі собою.

Обидві вони мають свій початок у гуртку майстрів старшого покоління, котрі творили й творять на межі меж Візантійсько-народними впливами й носять на собі ще сліди етнографізму: Пимоненко, Васильківський, Мурашко, Кричевський, Бурачок (усі в Києві), Труш і Сосенко (ві Львові) мали свого часу помітний вплив на молодших сучасників і були першими піонерами, котрі проторили першу дорогу, по котрій вже пішли найновіші майстри певніше.

Перші стараються відродити безпосередно старе візантійське малярство, малярство козацької доби та взагалі йшли за давніми традиціями, лишень пристосовували їх до вимог життя, без яких було би неможливо вдосконалювати його, будувати на ньому нові досягнення.

В цьому напрямку працює передовсім Н. Бойчук (Київ) і П. Холодний (Львів), котрі обидва вже встигли створити власні школи.

Ідно з найвизначніших місців належить тут незабутньому Ю. Нарбутові (+1920), котрий хоч сам графік, мав великий вплив і на малярство та в графіці створив належну своїй властивості міцну школу.

Трохи відокремляно стоїть містецтво тих, котрі пішли безпосередно за досягненнями великих майстрів заходу, котрі силкуються пристосувати його на український ґрунт.

Серед них звертає на себе увагу передовсім Ол. Новаківський (Львів) іден з найкращих сьогочасних монументальних майстрів, хоч і мало ще знаний поза межами Галичини.

Крім цього багатько молодіх Українських мистців працює поза кордонами України, а серед них передовсім Париський гурток виявляє чималу діяльність у цьому напрямку та може похвалитися визначними таланами.

Українське малярство росте з дня на день, душає, та вже не далеко той час, коли й чужинці будуть мати чого повчитись і в нас. Поки що воно мало відоме на заході, де тепер центр світового містецтва — через наше розірване політичне становище; але воно існує, а його містецькі скарби примусять світ заговорити передніше чи пізніше про нього.

Нашим завданням буде приспішити цей час.

Париж 1928.

ЗАМІСТЬ ПРОСВІДУ.

Український літературний гурток визнав потребу відшукання знаків, котріх бракує для певних відтінків рідної мови.

Згук дз сполучує в знак «z». Згук дж — в «ž». Знак «i» для помнякшування шелестівок як протизначність знаку «i», котрий має твердий нахил; приклади: гній — гнідий; глід — Глїб; лій — лїйка; дійка — дійсно; дідівщина; розділ — роздїл; постїл — постїль; плід — плїн; сніп — снїг; ми раді нашій раді; ми молоді для нашої млоді; колївщина; дідівської; надїйно — надїйде; крутїї; лїг на ліжко; донинї лежать у скринї донині скарби; нинїшніх панів не чує Канїв; стїйка вода не стїкає; гучній струнї, гучній піснї можна й гучнїти, бо в нїх згуки пісні. Синив я синів, поки не посинїв; для цїх полїв — широкїх пóлїв. Дайте родинї родинні клейноди! Стїжок стоїть, але застїнок буванїє в темряві.

Тисячі таких співзгуків вимагають потрібної дорічності що й виповниться двома знаками: «i» та «i̇», бо знак «i̇» цілком подвійний, має лишень дорічність у словах України, Київ, проїхати.

«Йо» маїмо на увазі замінити знаком «ö»: öго, öму, öлтух, öд, öдовий, öлопи.

Гурток підтримує цілковиту фонетичність мови, — вимовляється так, як і пишеться.

Наступний том видрукуются при першій матеріальній спромозі.

